

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:16, Eylül 2018, s. 432-441

Ünal KALAYCI

MEB, Yeni TürkDili, ukalayci@gmail.com

KUTADGU BİLİĞ'E GÖRE ŞAİRLER¹

Özet

İslamiyet'i kabul eden ilk Türk Devleti olarak bilinen Karahanlılar dinle birlikte düşünce dünyalarını ve edebiyat anlayışlarını da değiştirdiler. İşte bu dönemin ilk eseri Kutadgu Bilig hem şekil hem de içerik bakımından çığır açan bir eserdir. Mesnevi şeklinde yazılması, alegorik bir siyasetname olması, üç bin civarında madde başı kelimeye taşıyıcılık yapması ve şairinin birikimi dikkatleri çekmiştir. Aradan bunca zaman geçmesine rağmen içeriğinin önemini koruması eseri hep gündemde tutmaktadır. Eser karşılıklı konuşmalarla devlet yönetiminin nasıl olacağını anlatmaktadır. Eserin bir bölümünde devleti yönetenlerin çeşitli meslek erbablarına ve farklı sosyal öbeklere nasıl davranması gerektiği anlatılmaktadır. O meslek gruplarından biri de ikinci bölümde incelenen şairlerdir. Çalışmanın amacı Yusuf Has Hacip'in ve yaşadığı dönemin şairlere bakışını ortaya çıkarmaktır. Çalışma Reşit Rahmeti Arat tarafından günümüz Türkçesine çevrilen Kutadgu Bilig'deki 4392. beyitten 4399. beyte kadar olan sekiz beytin ayrıntılı şekilde açıklanmasına dayanmaktadır. Yusuf Has Hacip bu beyitler arasında müstakil bir başlık altında devlet yöneticilerinin şairlerle münasebetinin nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Bu beyitlerdeki ifadelerden şairlerin o dönem toplum içerisindeki yerini ve etkisini tespit etmek ve farklı dönemlerle karşılaştırmak mümkündür. Yusuf Has Hacip devlet yöneticilerine öğüt verdiği bu bölümde "Onların dilinden emin olmak istersen şairler ne isterlerse ver." anlamında ve aşırı denebilecek ifadelerle yer vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacip, meslekler, şairler, şairlerle münasebet.

¹ Bu çalışma 26-28 Ekim 2017 tarihinde Kahramanmaraş'ta düzenlenen 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ACCORDING TO BY KUTADGU BILIG

Abstract

Karahanlılar which is known as the first Turkish government accepting Islam religion changed their ideas and literature understanding with this new religion. Kutadgu Bilig as the first work of this term is groundbreaking both in terms of formation and its contents. It took attention in that it was written in mesnevi form, it was a political book with allegory and it included about three thousand words and the poet had deep knowledge. In spite of a long time, its contents kept its importance which kept the work popular. The work describes the government administration by dialogues. In one part of the work, it describes how administrative officers should treat to different occupation groups and social groups. In the second part of this study, the poets which were among the occupation groups mentioned in the work were studied. The purpose of the study is to reveal the perspective of Yusuf Has Hacıp and era on poets. The study is based on the examination of eight couplets from 4392 to 4399 in the Kutadgu Bilig, translated by Reşit Rahmeti Arat into contemporary Turkish. Under an independent heading, Yusuf Has Hacıp argues how administrators should relate to poets. It is possible to identify the place and the effect of the poets in the society at that time and to compare them with the different periods from the expression in these couplets. In the chapter that Yusuf Has Hacıp gives advice to the state administrators, he uses extreme expressions such as "If you want to be safe from there criticism, give poets what they want."

Keywords: Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacıp, professions, poets, relationship with the poets.

A. Kutadgu Bilig

Karahanlı Devleti 840-1212 yılları arasında hüküm süren ilk Türk-İslam devletidir. Kutadgu Bilig Karahanlı Dönemi'nde İslamiyet'in tesiriyle gelişen edebiyatımızın ilk büyük eseridir. Pek çok bakımdan ilklerin kitabı olan Kutadgu Bilig'in şairi de ilkleri gerçekleştiren şair olarak bir o kadar önemlidir.

A.1. Yusuf Has Hacıp

Dilaçar'dan Yusuf Has Hacıp'le ilgili şu bilgileri öğrenmekteyiz: Balasagunludur, 1017 yılında dünyaya geldiği rivayet edilmektedir, asil bir aileden gelmektedir, Arapça ve Farsçanın yanında devrin bilim ve teknolojisini öğrenmiştir, önünde bir örnek olmadığı hâlde mütekarip vezninde Türk edebiyatının ilk eserini yazmıştır. (Dilaçar, 1995, s. 148)

Yavuz "Yusuf Has Hacıp ve Kutadgu Bilig" adlı eserinde Yusuf Has Hacıp hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

"Eserinden öğrendiğimiz kadarıyla her türlü bilgiyi edinmek, okumak, yazmak, güzel yazı, sanat, belagat ve bütün diller ile alfabeleri bilmek, şiir yazmak, çeşitli ilimlerle uğraşmak, insan topluluklarının hayatlarını gözden geçirmek, mesleklerle ilgili durumlar ve bunla-

rın özellikleri, tıpla ilgili bilgiler yanında hesap ve hendese öğrenmek, astronomi ilmine vakıf olmak, hatta rüya tabirinden tutun da şairlerin toplumdaki durumuna kadar hemen her konuya eserinde yer vermesi Yusuf'un bilgisinin ve görüş açısının genişliğini ortaya koyar. İşte Yusuf bütün bunlara dayanarak *Kutadgu Bilig* gibi bir eseri on sekiz ayda kaleme almış ve Türk dilinin büyük bir abidesini ortaya koymuştur." (Yavuz, Yusuf Has Hacip ve Kutadgu Bilig, 2007, s. 7)

A.2. Kitabın Adı

Yusuf Has Hacip eserinin başında kitabının adını, anlamını ve bu adı neden verdiğini açıklamaktadır.

"Kitab atı urdum Kutadgu Bilig
Kutadsu okıgıka tutsu elig

Sözüm sözledim men bitidim bitig
Sunup iki ajunnu tutgu elig

Kişi iki ajunnu tutsa kutun

Kutadmuş bolur bu sözüm çın bütün" (Arat, Kutadgu Bilig II Tercüme, 1947)

"Ben, okuyanın elinden tutup kutlu kılması için, kitabın adını *Kutadgu Bilig* koydum. Okuyucunun eliyle iki dünyada da kutluluğa, saadete ermesi için söz söyledim ve kitap yazdım. Eğer insan her iki dünyayı kut ile tutarsa saadete ermiş demektir, bu sözüm tamamen doğrudur, buna inan." şeklinde anlatmıştır." (Yavuz, Yusuf Has Hacip ve Kutadgu Bilig, 2007, s. 166)

A.3. Kitabın Bölümleri

Dilaçar, 85 bab olarak yazılan Kutadgu Bilig'in 6520 beyitten ve mütekarip (fa'ülun /fa'ülun /fa'ülun) vezninden oluştuğunu, sonradan eserin başına ve sonuna yapılan eklemelerle beyit sayısının 6645'e yükseldiğini, ayrıca eserin baş kısmında 38 satırlık düz yazı şeklinde ön söz bulunduğunu ifade etmektedir. (Dilaçar, 1995, s. 71)

A.4. Kutadgu Bilig'in Söz Varlığı

Üşenmez'in tespitine göre, KB'nin toplam sözvarlığı 2015 isim, 946 fiil olmak üzere 2961'dir. Yabancı kelime kullanım oranı da %14'tür. (Üşenmez, 2008, s. 149)

Yavuz'a göre "Yusuf 3190 kelime içinde 420 Arapça, 86 da Farsça kelimeye yer vermiştir." (Yavuz, Yusuf Has Hacip ve Kutadgu Bilig, 2009)

Tezcan "Kutadgu Bilig Dizini Üzerine" adlı yazısında KB metninin yaklaşık 68.000 sözcükten oluştuğunu 2861 madde başı kelime bulunduğunu çıkarılıp eklenen madde başı kelimelerin kelime sayısını değiştirdiğini ifade etmektedir. (Tezcan, 1981)

A.5. Kutadgu Bilig'in Nüshaları

Kutadgu Bilig'in üç yazma nüshası bulunmuştur:

1. Viyana Nüshası: Bu nüshayla ilgili Dilaçar şu bilgileri verir: 1439 yılında çok kötü bir Uygur yazısıyla Herat'ta yazılmıştır. Bu el yazması önce Tokat'a oradan 1474 yılında Fenarioğlu Kadı Ali Efendi'nin eliyle İstanbul' getirilmiştir. Hoca Hacı Dellal bunu komşusu Nalbant Hamza'dan satın almıştır. 1796 yılında Joseph Von Hammer-Purgstall İstanbul'da sahaflardan almış, Viyana Saray Kitaplığına vermiştir. Bu yazmanın ilk yayımını Macar Armin Vambéry, ikincisini Alman asıllı Rus Wilhelm Radloff yapmıştır. TDK yazmanın tıpkıbasımını yapmış, (1942, önsözle. 144+200 s) daha sonra Reşit Rahmeti Arat bu ve öbür yazmalar arasındaki farkları göstererek 1947 yılında yayımlamıştır. (Dilaçar, 1995, s. 38-39)

"2. Kahire Nüshası: Arap harfleriyle yazılı bu nüsha (5800 beyt) 1896'da Kahire Hıdivlik Kitaplığının Alman müdürü Dr. Moritz tarafından ortaya çıkarılmış, W. Radloff bundan hemen faydalanmıştır. Türk Dil Kurumu, Kahire'deki büyükelçiliğimizin aracılığıyla bu yazmanın fotokopisini getirterek 1943'te tıpkıbasımını (14+392 s) yayımlamıştır.

3. Fergana Nüshası: 445 sayfalık ve 6095 beytlik bu nüsha da Arap harfleriyle yazılıdır ve nüshaların en yetkinidir. 1914'te Zeki Velidi (Togan, 1891-1970), bunu Türkistan'ın Fergana ilinin Nemengâh şehrinde bulmuş ve onu Ruslara tanıtmıştır. Bu el yazması bir aralık ortadan yok olduktan sonra, 1924'te Buharalı öğretmen Fıtnat tarafından yine bulunmuş ve bir yazı ile Taşkent'te bir kez daha tanıtılmıştır. 1934 yılında Sovyet Bilimler Akademisi bu yazmanın fotokopisini Türk Dil Kurumuna armağan etmiş, Kurum da bunun tıpkıbasımını 1943'te yayımlamıştır (24+447s). Bu yazma şimdi Taşkent'te bulunmaktadır." (Dilaçar, 1995, s. 39)

Uçar, Kutadgu Bilig'in asıl nüshalarının elimize ulaşmadığını, elimize ulaşmayan X nüshasından Fergana nüshası ile Kahire nüshasının yazıldığını Viyana nüshasının ise X nüshasından yazılan Y nüshasına dayandığını dile getirmekte ve bu durumu şu şekilde izah etmektedir:

1. Orijinal Metin (1069–1070)
2. Manzum Önsözün Metne Dâhil Oluşu (XII. Yüzyıl?)
3. Mensur Girişli Ana Nüsha (Archetype)
4. Mensur Girişsiz Fergana Nüshası X (XIII. Yüzyıl?)
5. Kahire Nüshası Y (1367'den Önce)
6. Viyana Nüshası (1439) (Uçar, 2012, s. 2493)

A.6. Kitaptaki Sembolik Kişiler

Kutadgu Bilig sembolik özellikler taşıyan bir eserdir. Eserdeki dört önemli şahıs dört farklı özelliği sembolize etmektedirler. Bunlar:

- "1. Adaleti, nizamı (köni törü 'doğru kanun') temsil eden *Küntogdı*, eserde hükümdardır.
2. Talih ve bahtı (kut) temsil eden *Aytoldı*, eserde vezirdir.
3. Akı ve bilgiyi (Ukuş) temsil eden Ögdilmiş, eserde Aytoldı'nın oğlu bilge kişidir.
4. Akıbeti, hayatın sonunu temsil eden Odgırmış, eserde dünya işlerinden elini eteğini çekmiş zahit/sofu kişidir." (Ercilasun, Başlangıçtan Günümüze Türk Dili Tarihi, 2004)

A.7. Kitabın Kime Sunulduğu

Bu eserin kime sunulduğuyla ilgili sonradan eklenen mensur önsözde şu bilgiler yer almaktadır: “Bu kitabı yazan Balasagun şehrinden takva sahibi bir zattır. Fakat eserini Kaşgar memleketinde tamamlayıp meşrik meliki Tavgaç Buğra Han huzuruna sunmuş ve Buğra Han da müellifin değerini takdir ederek yükseltip ona kendisinin has hacipliğini vermek lütunda bulunmuştur. Bundan dolayı Yusuf Ulu Has Hacip olarak, onun adı ve şöhreti dünyaya yayılmıştır.” (Arat, Kutadgu Bilig II, Tercüme, 1959, s. 2)

A.8. Türü

Kutadgu Bilig, hikmet ve erdemi esas alarak devletin nasıl daha iyi yönetileceğini anlatan Türk edebiyatının ilk siyasetnamesidir. Eserde beg, vezir, sü başlar, kapu başlar, uluğ hâcib, bitigçi, ılımğa, ağıç, idişçi, aş başçı, tapuğçı gibi devlet görevlilerinin nasıl olmaları gerektiği hususunda hükümdara bilgiler, öğütler verilir. (Sarıca, 2008, s. 90)

Ahmet Bican Ercilasun eserin türü için şunları söylemektedir: “...Kutadgu Bilig'i 'alt yapısı hikâye, üst yapısı tiyatro tarzında kurulmuş alegorik manzum bir mesnevi' şeklinde tanımlamak mümkündür.” (Ercilasun, Türk Dili Tarihi, 2014, s. 304)

A.9. Kutadgu Bilig Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kaymaz, “Kutadgu Bilig Hakkında Türkiye’de Yapılan Yayınlar Üzerine Bir Deneme” başlıklı makalesinde 9 yüksek lisans tezi, 2 doktora tezi, 23 kitap, 103 makale, 13 bildiri ve 7 kitap bölümü olmak üzere 157 yayının künyesini vermektedir. (Kaymaz, 2009) Kaymaz'ın bu çalışmasında da yer alan ve çalışmamızda da yararlandığımız önemli kitap çalışmalarından birkaçı şunlardır:

1. Reşid Rahmeti Arat, Kutadgu Bilig I, Metin, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1947. (2. baskı Ankara 1979)
2. Reşid Rahmeti Arat, Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig II, Çeviri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1959. (2. baskı Ankara 1974)
3. Reşid Rahmeti Arat, Kutadgu Bilig III, İndeks, İndeksi Nesre Hazırlayanlar: Kemal Eraslan-Osman F. Sertkaya-Nuri Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979.
4. A. Dilaçar, 900. Yıldönümü Dolayısıyla Kutadgu Bilig İncelemesi, Türk Dil Kurumu Yayınları: 340, Ankara 1972, 203+3+1harita.
5. A. Bican Ercilasun, Kutadgu Bilig Grameri –Fiil-, Gazi Ü. Yay.: 33, Ankara 1984.

Kaymaz'ın bu denemesinde sonra yayınlanan pek çok çalışma mevcuttur. Eserin iç ve dış yapısına yönelik çalışmalar gün geçtikçe çeşitlenmektedir.

A.10. Kutadgu Bilig'in Çevirileri

Ölmez, “Çağdaş Türk Dillerinde Kutadgu Bilig Çevirileri” adlı makalesinde Kutadgu Bilig'in şu on iki çevirisinden bahsetmektedir (Ölmez, 2004, s. 122):

- “1. İlk çeviri Radloff'un yukarıda anılan Almanca çevirisidir.
2. R.R. Arat'ın yine kendi metin yayımına dayandırdığı Türkçe çeviri (1959),
3. Taşkent'te yapılan Özbekçe çeviri (1971).

4. Sovyetlerde yapılan Rusça çeviri (1983).
5. Amerika'da yapılan İngilizce çeviri (1983).
6. Ürümçi'de yapılan Uygurca çeviri (1984).
7. Kazakistan'da yapılan Kazakça çeviri (1986).
7. Çin 'de yapılan, seçmelerin yer aldığı Çince çeviri (1986).
8. Ürümçi'de yapılan Arap harfli Kazakça çeviri (1989).
9. Ürümçi'de yapılan ikinci Uygurca çeviri (1991).
10. Çin'de yapılan ve çeşitli beyitleri içeren çeviri.
11. Türkiye'de yapılan yeni çeviri.
12. Çin' de yapılan ikinci, ancak metnin bütününe kapsayan Çince çeviri."

A.11. Kutadgu Bilig'de Bizden İstenen Özellikler

Dilaçar, Yusuf Has Hacib'in bizden istediği erdemleri şöyle sıralamıştır: "Köni (doğru), edgü (iyi), biliglig (bilgili), ukuşlug (anlayışlı), bağırsak (mehametli), serimlig (sabırlı), akıl (cömert), talu (seçkin), tüzün (soylu) olmak; yedirmek, içirmek, giydirmek, para dağıtmak, iyi ad bırakmak, halkı güven ve sevinç içinde yaşatmak, fakirlerin haccı olan Cuma namazına katılmaktır. Ve Kutadgu Bilig'e göre şu kötülüklerden kaçınmak gerekir, bunlar: haram, güç kullanma (zulmetmek), yalغان (yalan), ogrılık (hırsızlık), nen sukı (mal tamahı), saranlık (cimrilik), küvezlik (kibir) kirtüçlük (kıskançlık) arkuk kılınç (inat), tevlik (dolan), uvutsızlık (utançsızlık), kovdaşlık (oburluk), yansaklık (gevezelik), içki ve zinadır." (Dilaçar, 1995, s. 155-157)

B. Kutadgu Bilig'in Bölümleri ve Şairlerle Münasebet

B.1. Kutadgu Bilig'in Bölümleri

Ercilasun, kitabın bölümleri ve o bölümlerde ele alınan konuları şöyle ifade etmektedir:

"1-33. beyitler 'Tanrı Azze ve Celle Övgüsünü Söyler'
34-48. beyitler 'Yalavaç (Peygamber) Aleyhisselam Övgüsü'
49-62. beyitler 'Dört sahabenin Övgüsü'
63-124. beyitler 'Yaruk (parlak) Yaz (bahar) Faslın, Uluğ Buğra Han Ögdisin (Övgüsünü) Ayur (söyler).'
Sanatkârca beyitlerin yer aldığı bahariyedir.
124-147. beyitler yedi yıldız ve on iki burç hakkındadır.
148-161. beyitlerde insanoğlunun itibarının bilgi ve akılla olabileceği anlatılır.
162-191. beyitler dilin fayda ve zararları üzerinedir.
192-230. beyitlerde 'Kitap İdisi (sahibi: Yusuf) Öz Özrin' söyler.
230-286. beyitler arasında iyilik kılmak,
287-349. beyitler arasında bilgi ve akıl konuları işlenir.
350-397. beyitler arasında kitabın adını, mahiyetini anlatır ve şair yaşlılığına döner.
398-6520. beyitler arasında asıl konu anlatılır. Bu bölüm devlet yönetiminin nasıl olması gerektiği mesajını verecek şekilde Küntogdı, Aytoldı, Ögdilmiş ve Ogdırılmış arasında düzenlenmiş konuşmalarından oluşmaktadır.
6521-6645. beyitler arasında gazel tarzında kafiyelenmiş üç ek vardır. Birincisi gençlik dönemine acıma ve yaşlılık, ikincisi zamanenin bozukluğu ve dostların cefası hakkındadır. Üçün-

cü ilavede Yusuf Has Hacip kendi kendine öğüt verir. (Ercilasun, Türk Dili Tarihi, 2014, s. 297-303)

B.2. Kutadgu Bilig'de Ele Alınan Meslekler

Kutadgu Bilig yelpazesi geniş bir kitaptır. Bu eserde ele alınan ilginç konulardan biri de o devrin meslekleridir. Yusuf Has Hacip itina ile bu meslekleri ve meslek erbaplarını tanımlamıştır.

Güneş, Kutadgu Bilig'de 93 meslek tespit etmiştir. Bunlardan 30 tanesinin söyleniş ve anlam özelliklerinden en az biri bakımından izine Derleme Sözlüğünde rastlanmış, 63 tanesinin ise izine rastlanamamıştır. (Güneş, 2016) Akla gelebilecek bir soru şairliğin meslek olup olmasıdır. Kutadgu Bilig'deki şairleri toplumun bir öbek olarak düşünmek daha doğrudur.

B.3. Şairler İle Münasebeti Söyler

LVI. bölümü oluşturan 4392. beyitten 4399. beyte kadar olan 8 beyitlik kısımda Yusuf Has Hacip şairler ile münasebetin nasıl olması gerektiğini söylemektedir. Bu bölüm başlamadan önce Odgurmuş kendini şehre davet eden Ögdülmiş'e "Şehre ya da kasabaya gidersem halk ile birlikte yaşamam gerekir, onlarla münasebetimin nasıl olmalı, söyler misin?" der. Şair aslında bu kurgu ile kendi düşüncelerini açıklama imkânı bulur. Ögdülmiş, Odgurmuş'a toplumdaki çeşitli sosyal grup ve meslek erbabıyla münasebetlerin nasıl olması gerektiğini anlatır. Avamdan Ali evladına, tabiplerden efsunculara kadar farklı sosyal grup ve meslek erbabı içerisinde şairlerle münasebetin nasıl olması gerektiğinin anlatıldığı bölüm de kayda değer ifadeler içermektedir:

"LVI

şâ'irler birle katılmaknı ayur²

4392. basa keldi şâ'ir bu söz térgüçi (Kaçalın), 2014, s. 230)

kişig öggüçiler yéme yérgüçi

"4392. Sonra söz dizener, insanları ögen veya yeren bu şairler gelir. (Arat, Kutadgu Bilig II Tercüme, 1947, s. 318)³

1. (4392) Şairler için dolaylama yapılarak "söz térgüçi" (söz dizici) ifadesi kullanılıyor. Şairlere iki görev biçilmiş. Bu görevler "öggüçi" ve "yérgüçi" (öväcü ve yerici). Bu görevler söylenirken tezat sanatı yapılarak dikkat çekilmiştir.

4393. "kılıçta yitigrek bularnuñ tili
yana kıldı yinçge bu hâtır yolu"

4393. "Bunların dili kılıçtan daha keskindir ve kalplerinin yolu ise kıldan incedir."

² Beyitlerin günümüz Türkçesi şu kaynaktan alınmıştır: Yûsuf Hâs Hâcîp (Haz. Mustafa S. Kaçalın) Kutadgu Bilig, Metin, s. 230. (E.T. 05/08/2018)

<https://docplayer.biz.tr/8272736-Yusuf-has-hacib-kutadgu-bilig-metin-hazirlayan-mustafa-s-kacalin.html>

³ Beyitlerin açıklamaları şu kaynaktan alınmıştır: Reşit Rahmeti Arat, Kutadgu Bilig I Metin, TDK, Ankara1947.

2. (4393) Karşılaştırma yapıyor. Şairlerin dili keskinlik yönünden kılıçtan üstün gösteriliyor ve şairlerin kalplerini yolu ise incelik bakımından kıla benzetiliyor.

4394. "batıĝ yinçge sözler ukayın tése
bulardın eşit söz ukulĝay basa"

4394. "Derin ve ince manalı sözleri anlamak istersen, sözü bunlardan dinle, anlarsın."

3. (4394) Yusuf Has Hacıp bu beyitte şairlerin derin ve ince sözler söylediğini ifade ederek övgüde bulunmaktadır. İnce söz sıfat tamlamasında ince mecaz anlamıyla yer alıyor.

4395. "teñizke kirür körse köñlün tükel
güher yinçü yakut çıkarur mesel"

4395. "İyice dikkat edersen, onlar denize dalarak, güher, inci ve yakut çıkaran insanlara benzer."

4. (4395) Bu beyitte şairler denize dalarak güher, inci ve yakut çıkaran insanlara benzetiliyor.

4396. "olar ögseler ögdi ilke barrı
kalı sökseler atı artap kalır"

4396. "Bunlar methederlerse, bu medih bütün ülkelere yayılır; eğer hicvederlerse, insanın adı daima kötü kalır."

5. (4396) Şairlerin toplum üzerinde günümüzdeki medya etkisi yaptığına benzer bir etkisinden bahsediliyor ve yine "ögseler" "sökseler" (övseler sövseler) tezadından yararlanılıyor.

4397. "usa edgü tutĝıl bularnı kadaş
bularnıñ tiliñe ilinme adaş"

4397. "Ey kardeş, bunlara mümkün olduğu kadar iyi muamele et; ey dost bunların diline düşme."

6. (4397) " bularnıñ tiliñe ilinme" kelimelerindeki "n" ve "l" seslerinin tekrarı hemen ilk bakışta dikkat çekmektedir. Şair bu seslerle aliterasyon yapmaktadır. "Kadaş ve adaş" kelimeleri ile tunç kafiye yapılmıştır. Diline ilinmek, diline dokunmak, diline düşmek şeklinde kalıplaşmış deyim olduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır.

4398. "kalı edgü ögdi tilese özüñ
bularnı sewindür kesildi sözüĝ"

4398. "Eğer kendin öğülmek istersen, bunları memnun et; işte bu kadar."

7. (4398) Öğüüt vererek toparlama yapıyor. Eğer övülmek istiyorsan bunları memnun et, fazla söze gerek yok, demektedir.

4399. "negü kosa bérgil bularka tükel
bularnıñ tilindin özüñ satĝın al"

4399. Bunlar ne isterlerse, ver, hiçbir şey esirgeme; böylece bunların dilinden kendini satın al."

8. (4399) Yedi defa tekrarlanan "n" sesi ve altı defa tekrarlanan "l" sesi ahenk katmaktadır. "Bunların dilinden kendini satın al" ifadeleri bir taraftan şairlerin gücünü gösterirken bir taraftan da şairlere bir dokundurma kabul edilebilir.

C. Sonuç

Sonuç olarak şair Yusuf Has Hacip şairleri anlatırken de şairane davranmış. Derin anlamlar içeren söz sanatlarıyla ve öğütlerle yoğrulmuş sekiz beyit yazmıştır. Bu beyitler sayesinde o dönem ile günümüzü şairlere bakış açısından kıyaslayabiliriz. Yusuf Has Hacip 4399. beyitte dile getirdiği: "Bunlar ne isterlerse, ver, hiçbir şey esirgeme; böylece bunların dilinden kendini satın al!" ifadeleri şairlerin o dönemde yöneticiler üzerinde çok etkili oldukları dolayısıyla onların yöneticiler hakkında yazabilecekleri olumsuz şiirlerin yöneticileri halk nazarında itibarsızlaştıracağı sonucu çıkmaktadır. Günümüzde gazete, dergi, televizyon ve sosyal medya diye bahsedilen dördüncü gücün görevini o dönem için şairler üstlenmiş denilebilir.

KAYNAKLAR

- Arat, R. R. (1947). Kutadgu Bilig II Tercüme. Ankara: TDK.
- Arat, R. R. (1959). Kutadgu Bilig II, Tercüme. Ankara: TDK.
- Aydemir, Ö. K. (tarih yok). Kutadgu Bilig'de Dile Gelen İktidar.
- Dilaçar, A. (1995). Kutadgu Bilig İncelemesi. Ankara: TDK.
- Ercilasun, A. B. (2004). Başlangıçtan Günümüze Türk Dili Tarihi. Ankara: Akçağ.
- Ercilasun, A. B. (2014). Türk Dili Tarihi (14 b.). Ankara: Akçağ.
- Güneş, B. (2016). Kutadgu Bilig'deki Meslek ve Unvan Adlarının Derleme Sözlüğü'ne Yansımaları . Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5/4, 1532-1543.
- Kaçalin), Y. H. (2014). Kutadgu Bilig, Metin. Ankara. 08 05, 2018 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10716,yusufhashacibkutadgubiligmustafakacalinpdf.pdf?0> adresinden alındı
- Kaymaz, Z. (2009). Kutadgu Bilig Hakkında Türkiye'de Yapılan Yayınlar Üzerine Bir Deneme. Turkish Studies, 4/3, 1408-1422.
- Ölmez, M. (2004). Çağdaş Türk Dillerinde Kutadgu Bilig Çevirileri. Türk Dilleri Araştırmaları, 103-126.
- Sarıca, B. (2008). Kutadgu Bilig'de Komutan ve Ordunun Nitelikleri. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 87-105.
- Tezcan, S. (1981). Kutadgu Bilig Dizini Üzerine. Belleten, XLV/II(178), 23-78. 08 05, 2018 tarihinde <https://drive.google.com/file/d/0B7liBn5XLsAfaGwyLVhNLVItV0U/view> adresinden alındı
- Uçar, E. (2012). Kutadgu Bilig'in Kahire Nüshası Üzerine Notlar. Turkish Studies, 7/3, 2491-2504.
- Üşenmez, E. (2008). Karahanlı Eserlerindeki Söz Varlığı Hakkında. Akademik İncelemeler, 3, 249.

- Yavuz, K. (2007). Yusuf Has Hacip ve Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 37(37), 137-180 .
<http://dergipark.gov.tr/iutded/issue/17031/178474> adresinden alındı
- Yavuz, K. (2009). Yusuf Has Hacip ve Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakóltesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XXXVII, 137-180.